

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disput. IX. De quibusdam Logica proprietatibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

V. Logica Utens non est habitus quidam à Logica Docente, & alijs scientijs distinctus.

Quarta sententia quorundam est asserentium Logicam *Vientem* habitum esse quendam realiter & à Logica Docente, & alijs scientijs distinctum. Sed hoc sine fundamento asseritur, nam vel ille habitus est representativus alicujus objecti, vel non: non secundum, cum enim generetur ab actu intellectus representativo objecti, inclinare ad similes actus debet, hæc enim est natura habitus. Nec primum, nam vel est representativus objectorum omnium scientiarum, vel saltem alicujus scientiæ particularis, tunc verò superflua erunt vel omnes, vel illa saltem peculiaris scientiæ, cujus objectum representat, præsertim cum posita notitia de modo faciendi definitionem, divisionem &c. & cognitione objecti, nulla specialis appareat difficultas in exercitio, ad quam tollendam peculiaris assignari debeat habitus.

VI. Vera explicatio Logicae Docentis, & Vientis.

Prima conclusio, Logica *Docens*, est illa quæ regulas tradit recte definiendi, dividendi, & argumentandi, *Viens* verò est usus & applicatio harum regularum in quacunque materia cujuscunque scientiæ, sicque rectius fortasse vocaretur *usurpata* passivè, quam activè *Viens*: ita Vasquez l. p. d. 8 c. 5. n. 19. & communis videtur acceptio. Probat quoad priorem partem, quia sicut in omni arte seu scientia practica, præscribitur certa quædam ratio, & præcepta operis faciendi, ita & in Logica, quæ suum etiam opus docere debet, & operationes intellectus recte ad finem ab arte præscriptum dirigere.

VII.

Quoad secundam etiam partem probatur. Regula enim sunt propter usum, ergo præter præcepta & regulas dari debet exercitium, seu effectio rei, conformiter ad præcepta; hoc autem in scientijs realibus fit, dum operationes intellectus ad regulas Logicae exiguntur, ut artificiosè procedant. Vocantur igitur Logica *Viens* aliæ scientiæ quasi *Vientes* Logica, quæ fortè de causa vocavit S. Augustinus Divum Paulum *Dialecticum*, quia scilicet utitur *Dialectica*. Quod si cum P. Arriaga d. 3. Log. l. 1. n. 2. dicere mavis non alias scientias, sed solam Logicam, dum in sua materia discurrit dici Logicam *Vientem*, non abnuo rem tenes, loquatur quisque ut lubet.

Quia de causa S. Augustinus S. Paulum vocavit Dialecticum.

VIII.

Id verò hic notandum, Logicam Docentem (de artificiali loquor, quod tamen etiam de naturali verum est) duplicè esse, nempe in actu primo, & in actu secundo; in actu primo est habitus regulæ alicujus,

Quid sit Logica Docens in actu primo, & in actu secundo.

vel præcepti Logicae, quo promptus in actu primo redditur intellectus ad se in scientijs alijs per ejusmodi regulam dirigendū: in actu secundo est actus ille ab habitu elicited, quo tanquā regula hic & nunc dirigimur ad actus scientiarum eliciendos. Exempli gratia habet quis habitum hujus veritatis, *definitio constare debet genere & differentia*: per hunc habitum nō dirigimur immediatè intellectus ad definitionem conficiendam in quacunque scientia, nam hunc habitum retinemus dormientes, & alia omnia cogitantes: dirigimur autem immediatè per actum ab illo habitu elicited, qui actus est Logica *Docens* in actu secundo, seu regula actualis, quæ actu nos dirigit, & ostendit quo pacto conficienda sit definitio.

Notandum secundò, Logicam Utentem in propria Logica materia reperiri, ut si quis ex hac regula Logica: *Omnis definitio constare debet ex genere & differentia*: eliciat hanc definitionem in particulari, *Divisio est oratio distribuens rem in suas partes*. Primus actus est Logica *Docens*, secundus *Viens*. Imò idem omnino actus & Logica *Docens* simul esse potest, & Utens, ut in propositione allata, *Divisio est oratio distribuens rem in suas partes*, ut est definitio est Utens, quia procedit ex regula de definitione conficienda, ut tradēs præcepta de Divisione est *Docens*. Utens.

Secunda conclusio: Logica *Utens* & *Docens* inter se realiter ut plurimum, semper formaliter distinguuntur. Probat, actus *Docentis* est regula quæ ad actum aliquem rectè & artificiosè faciendum præscribitur, *Utens* sunt ipsi actus à præcedente regula directi, regula autem & regulatum distinguuntur, ergo.

Nec præter Logicam Docentem requiritur alius habitus Logicae, qui simul cum habitu physicae & aliarum scientiarum concurrat ad facilitatem formæ Definitionis, Divisionis &c. in actibus, fictitius quippe est hujusmodi habitus, ab habitu præscribente formam & modum illas faciendi distinctus. Quod si in potentijs exterioribus ad exercitium aliarum artium, requiratur quædam facilitas præter artem quæ est in intellectu, id hic non urget, cum hoc exercitium in eadem potentia fiat, tum etiam quia in membris externis nullus requiritur habitus, ut postea dicam, sed quædam tantum dispositiones, ut laxitas nervorum, & alia hujusmodi: de quo iterum recurret sermo.

DISPUTATIO IX.

De quibusdam Logicae proprietatibus.

SECTIO PRIMA.

An Logica sit scientia.

I. Nonnulli negant Logicam esse scientiam.

DE Docente est sermo, de qua opinantur aliqui non esse scientiam, ita Alexander in Prologo Prior. & primo Topic. c. 4. Themistius primo poster. c. 29. Simplicius in prologo ad Prædicabilia, & alij. Sed si D. Thomam, Alexandro, Damascenum Themistio, Simplicio Augustinum opposuerimus, quis non videt ita auctoritate hanc firmatam esse sententiam, ut cuius sit amplectenda.

II. Triplex ab Aristotele sumitur scientia.

Advertendum scientiam ab Aristotele tripliciter sumi, primo strictè pro cognitione evidenti, quæ propter se tantum expetit, & ad alias scientias non refertur, sic eam accipit 2. Metaph. tex. 12. quam optime declarat D. Thomas, 1. 2. q. 57. a. 3. ad 3. vocans eam scientiam simpliciter. Secundò, latè pro qua-

cunque cognitione etiam opinativa, sic eam sumit 1. Metaph. c. 1. dum ait, *omnis homo naturaliter scire desiderat*. Tertiò propriè, pro cognitione evidente discursiva, sic eam definit primo Poster. dum ait: *scire est per demonstrationem cognoscere*.

Prima conclusio: Logica non est scientia primo modo sumpta, est tamen secundo. Probat, nam primo modo quoad primum, indubitatum est Logicam ad alias scientias referri, ut earum instrumentum. Quoad secundum similiter constat, quis enim dubitat eum, qui Logicam addiscit, aliquid cognoscere quod antea nesciebat, nempe modum construendi definitionem, syllogismum & alia. Difficultas ergo solum est modo, de scientia tertio modo sumpta.

Secunda conclusio. Logica est scientia tertio modo accepta, ac proinde pars philosophiæ: ita præter citatos, antiqui omnes, qui philosophiam dividunt in Naturalem, Moralem, & Rationalem. Probat, primo, ut scientia aliqua censetur talis, sufficit conti-

tere

here in se aliquas veras ac proprias demonstrationes, sed Logica in se multas continet demonstrationes, probat enim definitionem explicare naturam rei, demonstrationem generare scientiam, & similia. Deinde ad eam scientiam spectat agere de passionibus, ad quam spectat agere de essentia, ergo cum Logica agat de essentia modi sciendi, agere debet de illius passionibus, sed potest has per essentiam demonstrativè probare, instar aliarum scientiarum ergo. Adde si Logica non scientificè procedat, ruerent magnas ex parte alia scientiæ, quæ in suis demonstrationibus ex vi formæ à Logica dependent. Quod si quis ideo Logicam neget esse scientiam, quia multas in se habet conclusiones tantum probabiliter, eadem operâ negabit Physicam, Theologiam, & aliam quamcumque scientiam, cum nulla omnino scientia sit, quin conclusiones aliquas in se contineat non evidentes.

Si Logica non sit scientia, magna ex parte ruerent alia scientia.

V. Tam evidenter demonstrat pars Topica proprietates syllogismi probabiles, quam Analytica demonstrativa.

VI. Aliud est veritari circa rem probabilem, aliud veritari circa illam probabiliter.

VII. Quomodo per demonstrationem acquiri possit Logica, cum ipsa doceat confirmationem demonstrationis.

Intelligenda est hæc conclusio de parte etiam topica, quæ licet ut *Urens* constet ex probabilibus, & sit essentialiter opinio, ut *Docens* tamen, sit scientia, nec minus certò demonstrat pars topica proprietates syllogismi probabiles, nempe eum non generare scientiam, sed opinionem, quam Analytica syllogismi demonstrativi, nec enim minus est hæc vera demonstratio. Omnis argumentatio constans ex probabilibus generat opinionem, sed syllogismus topicus constat ex probabilibus, ergo generat opinionem, quam hæc: Omnis argumentatio constans ex principijs evidentibus generat scientiam, sed demonstratio constat ex principijs evidentibus, ergo generat scientiam.

Aliud ergo est veritari circa rem probabilem, aliud veritari circa illam probabiliter, hoc secundum obstat scientiæ, non primum, nam & de errore potest dari scientia, Deus siquidem novit illum esse errorem, & scimus syllogismum elenchum, seu fallacem esse falsum. Hoc vero intelligendum est de Logica Topica secundum se, & ut nunc in scholis traditur, nam Aristoteles ex professo videtur noluisse ibi quidquam exactè tradere, ut testatur ipsemet, licet ex ijs quæ ibidem docuit, multæ possint demonstrationes, etiam de illa materia erui.

Dices ut Logica sit scientia acquiri debet per demonstrationem, sed acquiri nequit per demonstrationem, ergo. Probatur Minor, Logica modò conficienda demonstrationis præscribit, ergo prior est ad omnem demonstrationem, tanquam causa ad effectum, ergo per demonstrationem acquiri nequit, vel dabitur mutua prioritas. Respondetur convincere argumentum primam demonstrationis cognitionem non ortum ducere ex Logica artificiali, sed vel ex primis principijs, vel lumine naturali, primæ autem aliquæ cognitiones sic habitæ generare possunt habitum scientiæ de demonstratione, & ad actus postea artificiales concurrere.

SECTIO II.

Sitne Logica virtus, ars, & facultas.

I. Quid hic intelligatur nomine virtutis.

Virtus est dispositio perfectæ ad optimum.

Quoad primum notandum primò, per virtutem hic non intelligi virtutem tantum moralem, ejus sedes ut plurimum est in voluntate: nec vim etiam activam cujusque rei, quæ virtutis subinde nomine appellatur, sed virtus in præsentem pro habitu sumitur, seu qualitate superaddita, quæ ut loquuntur communiter Scholastici, bonum facit habentem, hoc est perfectionem ei addit naturæ rationali consentaneam, eamque sive quoad vim ejus intellectivam perficit, sive volitivam: quam proinde 7. phys. c. 3. t. 17. sic paucis describit Aristoteles, virtus est dispositio perfectæ ad optimum.

Notandum secundò: Logicam secundum tres sui partes in triplèem à Dialecticis dividi, Analyticam, ubi de Demonstratione, Topicam, ubi de syllogismo probabili, & Sophisticam, ubi de sophismatibus & fallacijs disputatur.

Dico primò: Logicam quoad partem Analyticam est virtus intellectualis. Ratio est, quia regulas ad demonstrationem conficiendam præscribendo, intellectum disponit ad actus scientificos in varijs scientijs, eos unà cum illarum scientiarum habitibus eliciendo, sicque est dispositio ad optimum.

Dico secundò: probabile etiam mihi videri partem Logicæ Topicam esse virtutem, posse enim modum de re qualibet probabiliter discernendi, est bonum intellectus, cumque perficit, præsertim, cum S. Thomas, & Aristoteles asserant modicam notitiam quam opinando quis assequitur de rebus perfectioribus esse quid melius, magisque expetibile, quam evidentiam de rebus minus perfectis. Deinde ut proximè diximus, pars Topica non minus certò & evidenter demonstrat proprietates syllogismi probabiles, quam Analytica demonstrationis, ergo hac in parte perficit intellectum.

Dico tertio: Logica, etiam quoad partem Sophisticam, est virtus intellectualis, saltem quatenus inodum, ac regulas præscribit fallacias discernendi, & consequenter eas vitandi. Sicut enim error & deceptio maximum sunt intellectus malum, ita viam ac rationem aperire, quæ quis hæc devitet, bonum sine dubio est, & maxime expetendum.

Quoad secundum advertendum, *Artem* dupliciter sumi ab Aristotele: primò pro ea quæ versatur circa opus externum, unde 6. Ethic. cap. 4. *Artem*, ait esse habitum cum ratione factivum, opus namque externum factivum ab eo passim vocatur, ut internum in ordine ad opus externum, & internum, ut etiam artem sumit D. Thom. 1. 2. q. 57. a. 3. corpore.

Dicendum Logicam non esse *Artem* primo modo sumptam, cum opus ad quod dirigit sit internum, est tamen ars secundo modo accepta, Probatur ordinatur etenim ad opus, confectioem scilicet definitionis, divisionis &c. Quod verò scientificè procedat, causas nimirum assignando, & non merè ex fide humana instar Mechanicarum, hinc solum conficitur, esse artem perfectam, atque hujus intuitu vocatur à philosophis communiter *Ars Artium*. Quo etiam nomine appellatur, quod ars sit, artium omnium directrix, utpote ejus ipsæ regulas sequuntur, ut rectè in sua quæque materia, & artificiosè procedat.

Quod si Aristoteles *Artem* contra opponit scientiæ, intelligendus est de arte tantum imperfecta, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana: si quis enim hoc tantum modo habeat Logicam, non est in illo Logica ex parte principij perfectior artibus Mechanicis, sed solum ex parte objecti. Si verò communiter dicatur artem versari circa contingens, intelligendum est quoad actum secundarium, nempe circa modum sciendi hic & nunc faciendum, quoad primum enim circa necessarium versatur, id est demonstrando passiones & naturam modi sciendi, quæ non minus sunt necessariae, quam rei edjunctis alterius, hominibus videlicet, aut Angelis. Mechanicæ verò artes semper procedunt in particulari, nec passiones & essentiam suorum objectorum demonstrant, nec fortè demonstrare possunt: quod si possent, essent etiam scientiæ, licet ratione objecti imperfectæ.

Est etiam Logica *Facultas*, si sumatur facultas pro quacunque promptitudine ad aliquid, si verò facit pro habitu sumatur inventendi rationes ad probandum Facultas.

II.

Dividitur Logica in Analyticam, Topicam, & Sophisticam.

III.

Logica quoad partem Analyticam est virtus intellectualis.

IV.

Logica est virtus intellectualis, cum quoad partem Topicam.

V.

Logica est virtus intellectualis, cum quoad partem Sophisticam.

VI.

Ars dupliciter sumitur, scilicet cum ratione factivum, & cum ratione factivum.

VII.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

VIII.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

IX.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

X.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

XI.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

XII.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

XIII.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

XIV.

Logica est ars, seu facultas, quæ communiter inter homines est in usu, & fundatur in fide solum humana.

bandum utramque partem contradictionis, quo
sensu eam accepit Aristoteles 1. Eth. cap. 1. & 2. ubi
probat hoc nomine Rhetoricam esse facultatem, &
intellectus & voluntas dicuntur facultates animæ,

quia attingere possunt bonum & malum, verum & falsum, hoc inquam sensu Logica *facultas* solum est secundum partem *Topicam*, secundum quam dicitur utriusque partis contradictionis.

DISPUTATIO X.

*Vtrum Logica in cognitione sui objecti practicè procedat,
an speculativè.*

MUltra fusè hîc à nonnullis, & confusè disputantur de natura ac proprietatibus scientiæ practicæ & speculatiuæ, cum nihilominus inter omnes constet controversiam de voce tantum esse. Quare quantum rerum varietas & copia paritur, disputationem hanc quam possum brevissimè expediâ, nec enim quæstionibus de nomine diutius immorari operæ pretium existimo.

SECTIO PRIMA.

Quid sit notitia practica, quid speculativa?

I.
Notio pra-
ctici, &
speculativi.

His statutis facilis erit totius rei decisio. *Practica* ergo notitia dicitur : quæ ei in quo est modum operandi ostendit, regulas præbendo, quibus eius operatio dirigatur : *speculativa* verò, est cognitio quæ obiectum considerat, in ejus contemplatione sistendo, non extendendo se ad illius productionem ; unde ortum axioma, *intellectus extensione fit practicus* ; id est ulterius se ad operationem extendendo. Non autem requiritur ad rationem actus practici ; ut procedat per modum imperij his verbis explicati fac hoc, quod communiter assignatur Prudentiæ, sed solum ut representet rem operabilem, ut operabilem à cognoscente, id est illius facultabilitatem, seu modum illam facienti ostendat.

II.
De eodem
objecto ha-
beri simul
potest actu
practicus
& specula-
tivus.

Nectamen hinc sequitur quod affirmant aliqui, non posse simul haberi actum practicū & speculativum de eodem objecto: quid enim impedit, quominus quis consideret domum v.g. ut ens, aut substantiam, quæ cognitio est merè speculativa, licet etiam alio modo considerari possit domus, nempe ut constans fundamento, parietibus, ac tecto, quæ cognitio domus est practica. Verum quidem est, si cognoscitur domus adæquatè, semper ibi invenitur cognitio practica, quia qui adæquatè domum cognoscit, cognoscit eam ut factibilem: unde si solum loqui velint de cognitione Divina, semper est practica: comprehensiva enim cum sit, omnia repræsentat, nostra vero cum sit abstractiva, ac limitata rem eandem sub varijs formalitatibus inadæquatè potest concipere.

III.
Scientia
practica est
qua suffici-
ad dirigen-
dum cogni-
scientem ad
effectiōnem
objecti.

Scientiam ergo practicam illam dicimus, quæ est principium intellectuale sufficiens ad dirigendam potentiam ad effectum in objecto, qualis est scientia simpliciter intelligentiæ in Deo, quæ est idea seu representatio, per quam ad creaturarum productionem dirigi potest, si videri operari nolit, nec creaturam illam producere, non propterea scientia illa speculativa redditur simpliciter, sed secundum quid: quo sensu assertit D. Thom. Medicinam esse speculativam secundum quid, cum Medicus eam non vult ad operationem applicare.

IV.
Nec actus
practicus
fit specul.
vividus, ne

Actus ergo ex natura sua practicus non potest
reddi speculativus simpliciter defectu voluntatis
operandi: sicut nec contra actus speculativus red-
di potest simpliciter practicus, ex eo quod sciens ad
opus cum aliquod ordinet, neque enim philoso-

phia propterea esset practica, quod sciens ad lu-
crum illam ordinaret, nec Architectura speculativa,
quod Architectus cognoscere solâ contentus, se ad
opus non applicaret, in hoc enim spectandus non est
finis seu intentio scientis, sed scientiæ, quæ si dirigat
ad opus est practica, si non, est speculativa, nec ab
operantis voluntate pendet ut sit vel speculativa
simpliciter, vel practica.

in hoc autem convenit utraque scientia, quod sit vera & perfecta objecti sui cognitio, etiam per causas, nam ut recte D. Tho. i. p. q. 79. a. 12. corp. practica ratiocinatur de operabilibus, sic speculativa de specularibus: habet quippe Medicina, habet Philosophia Moralis suas demonstrationes, hanc enim conclusionem morale, *Deus est amandus*, si quis neget, illico probatur à priori hoc principio morale, *Omne bonum est amandum*. Unde i. Meta. c. 1. ait Aristoteles, *Architectos doctiores ac sapientiores esse fabris*, quoniam causas eorum quæ sunt norunt. fabros verò ibidem comparat rebus inanimis, & ait esse instar malleorum, & aliorum instrumentorum respectu Architecti, quod causas eorum quæ faciunt ignorant.

Ratio à priori est quia utraque est scientia, ergo VI.
 scientificè procedit, & per causas : dicere verò cam Scientia de
 scientiam tunc fore speculativam, quia per causas objecto ope-
 procedit, licet sit de objecto operabili ut operabili, rabilis ut
 est implicatio in terminis, cum ex essentia sua ordi operabilis,
 netur ad opus, potest et liquidem dirigere operantem, quamvis à
 ac proinde non in sola contemplatione sistit. Idem priori pro-
 enim est quoad directionem operantis, seu argu- cedat, est
 mentantis dicere, syllogismus in Barbara constat practica.
 tribus propositionibus universalibus affirmativis, ac
 dicere syllogismus in Barbara conficiendus est ex
 tribus propositionibus universalibus affirmativis;
 sicut hæ etiam propositiones sunt quoad sensum
 identicæ, hac est via versus Romam, & hac via te duce
 Romam vel per hanc viam ire Romam poteris, licet
 diversis verbis explicetur.

Unde male quidam affirmant solam scientiam VII.
speculativam procedere modo resolutorio; id est *Scientia*
scientificè, resolvendo nimirum rem in suas causas, *practica*
practicam verò modo compositorio, ut ait S. Tho. *procedit*
id est, ut ipsi explicant, applicando formam materiæ; *modo reso-*
quod si de omni scientia practica intelligatur est *lutorio, li-*
falsum, nam scientia qua Deus creat Angelum est *cet ibi non*
practica, cum tamen in Angelo nulla sit vel forma *sistat, sed*
vel materia. Vult ergo solùm D. Thom. quod supra *dirigat ad*
notavimus, non fittere scientiam practicam in sola *operandum.*
contemplatione, sed ulterius ad opus dirigere, ap-
plicando scilicet cognitionem operi, cuius cognitio
est quasi forma, quippe secundum quam fit opus:
non tamen negat D. Thom. scientiam practicam
reddere rationem operis, ut supra vidimus in Archi-
tecto, Medico, & Philosopho morali.

Unde cum dicitur scientiam speculativam habere
pro objecto veritatem, non dicitur practicam non
habere : hoc enim esset aperte falsum , cum veritas
& cognoscibilitas sint idem, quidquid enim cogno-
scitur est cognoscibile. Solum ergo vult hoc dictum,